

Sociaal en Groen Investeringsplan - Samen de crisis te lijf

Een gezamenlijke aanpak van de crisis van de vakcentrales FNV, CNV en MHP

Inleiding

De huidige economische crisis is naar verwachting de meest ernstige sinds vele decennia. De gevolgen van de kredietcrisis zijn duidelijk ernstiger dan in het najaar van 2008 nog werd voorzien. De crisis wordt grotendeels veroorzaakt doordat er sprake is van een enorme, wereldwijde vraaguitval bij huishoudens en bedrijven. De relatief beperkte kredietmogelijkheden en het gebrek aan vertrouwen vergroten de economische problemen. Omdat de economie zwaar wordt getroffen is de overheid aan zet om de investeringen op peil te houden. Het is onverstandig om vast te houden aan het stabiliteits- en groeipact en aan de interne Nederlandse begrotingsregels als de economische situatie zo ernstig is. Dat maakt de situatie alleen maar erger. Als snelle en tijdelijke overheidsinvesteringen (door rijk, provincies en gemeenten) uitblijven wordt de vraaguitval niet gecompenseerd. Dit zal leiden tot een verdere verdieping en verlenging van de crisis, met hoogstwaarschijnlijk faillissementen en honderdduizenden extra werklozen als gevolg. Een onnodig diepe en lange recessie presenteert een hoge rekening aan iedereen, aan ouderen zowel als jongeren en toekomstige generaties, die nog jaren de negatieve gevolgen zullen voelen. Deze situatie dient te worden voorkomen.

Nederland heeft zich net als andere EU-landen in de Europese Raad gecommitteerd aan een Europees gecoördineerde inzet van investeringen in de reële economie ter grootte van 1,5% BBP. Dit komt voor Nederland neer op zo'n € 9,3 miljard (waarvan bijna € 8 miljard uit de nationale begroting en ruim € 1,3 miljard uit de EU-begroting). Hiervan is slechts circa 2,5 miljard uitgegeven. Er is dus nog een bedrag van bijna € 7 miljard dat nader ingevuld dient te worden. Verschillende landen hebben forse stimuleringspakketten ingezet. Nederland blijft daarbij achter, gedraagt zich momenteel als een *free rider* en is daarmee geen solidaire partner in Europa. Dit geldt des te meer omdat Nederland van alle EU-landen het grootste overschot heeft op de lopende rekening. Dat wil niet zeggen dat Nederland per definitie moet investeren ten koste van het financieringstekort. Er zijn verschillende andere financieringsbronnen mogelijk. De overheid zou medefinanciers moeten zoeken in de vorm van bijvoorbeeld de woningbouwcorporaties, schoolbesturen, waterschappen, provincies en gemeenten. In meerdere of mindere mate is daar sprake van reserves die nu goed kunnen worden ingezet, aansluitend bij de publieke taak van deze partijen.

De vakcentrales vinden het een interessante gedachte de komende tijd te bezien of het kapitaal dat de pensioenfondsen beheren, betrokken kan worden bij investeringen die op korte termijn nodig zijn. Dit uiteraard onder zodanige condities dat het niet ten koste gaat van de positie van de fondsen.

FNV, CNV en MHP leggen de prioriteit bij werkzekerheid en werkgelegenheid, bij koopkracht en pensioenen. Die prioriteiten worden in dit plan tot uitdrukking gebracht. De vakcentrales zijn voorstander van een gecoördineerde Europese inzet. De EU heeft zelf nauwelijks middelen om in te zetten. Daarom zijn de landen die nog te weinig hebben gedaan nu aan zet. Een gezamenlijke inzet heeft belangrijke *multiplier* effecten. Dat wil zeggen dat een gezamenlijke inzet op hetzelfde moment meer oplevert dan eenzijdig en te laat handelen. Verder uitstel is schadelijk voor bedrijven en werkenden. Het is de hoogste tijd dat Nederland leiderschap toont in het Europese debat en haar eigen verantwoordelijkheid neemt. Dit vraagt

om snel optreden, vooral gericht op tijdelijke maatregelen. Preciezer gezegd, het moet gaan om '3T-beleid': timely, temporary en targeted (tijdig, tijdelijk en trefzeker).

Maar tegelijk moet het gaan om maatregelen die van belang zijn voor de uitdagingen op de langere termijn. Maatregelen ter bestrijding van de kredietcrisis moeten daarom ook bijdragen aan het herstructureren van de economie, vooral in die zin dat zij moeten bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen en de kenniseconomie. In 2009 en 2010 dienen de grootste effecten van deze maatregelen merkbaar te zijn. FNV, CNV en MHP presenteren het Sociaal en Groen Investeringsplan, een deltaplan van € 7 miljard gericht op arbeidsdeelname, de kenniseconomie en duurzaamheid.

De maatregelen zijn gericht op de Nederlandse economie, maar maken tegelijk onderdeel uit van een gezamenlijke internationale vakbondsstrategie. Het bestrijden van protectionisme is daar nadrukkelijk onderdeel van.

Een Sociaal en Groen Investeringsplan

De voorstellen van de drie vakcentrales zijn allereerst gericht op de situatie op de **arbeidsmarkt**. Voorkomen moet worden dat vakkennis verloren gaat voor de arbeidsmarkt, en dat er onnodig maatregelen genomen worden die verder gaan dan de acute situatie noodzakelijk maakt. De voorgestelde maatregelen moeten ook ter beschikking staan van sectoren die op een relatief later moment geconfronteerd worden met de gevolgen van de crisis. Nederland moet bij het verbeteren van de economie beter uit de crisis tevoorschijn komen. We moeten het hoofd bieden aan de gevolgen van ontgroening en vergrijzing.

Scholing is wat dat betreft een cruciale factor.

Het tweede onderdeel van het pakket is gericht op het **stimuleren van de economie**. Het gaat om maatregelen die op korte termijn in gang gezet kunnen worden en hun effect hebben, en waar mogelijk een bijdrage leveren aan de duurzaamheid.

Als derde gaan de vakcentrales in op de maatregelen gericht op een verdere aanpak van de **financiële sector**, zowel voor de korte als de lange termijn. In aansluiting daarop wordt gepleit voor het ontwikkelen van een industrie- en dienstenbeleid voor de langere termijn.

Arbeidsmarktmaatregelen

Nieuwe maatregelen voor de tweede fase

Er zijn verschillende scenario's denkbaar voor de verdere economische ontwikkelingen. Er is echter wel consensus over de verwachting dat de werkloosheid in 2009 en 2010 fors zal oplopen. Iedereen direct van werk naar werk bemiddelen is in die zin een illusie. De komende jaren zal er hoe dan ook een stijging zijn van de werkloosheid. Maar dat betekent niet dat er geen verstandig beleid mogelijk is om de nadelige maatschappelijk gevolgen tegen te gaan of te beperken. Voorkomen van jeugdwerkloosheid en schooluitval is ook voor de doorwerking op de langere termijn van groot belang. Door scholing in te zetten als instrument om toekomstige tekorten op de arbeidsmarkt op te vangen kan op de langere termijn zelfs belangrijke winst worden geboekt. Van sectoren mag worden verwacht dat zij optimaal gebruik maken van hun (O&O-)fondsen, maar voor het bevorderen van mobiliteit tussen sectoren moet ook de overheid zich (financieel) verantwoordelijk voelen.

En tenslotte, door zoveel mogelijk mensen te blijven binden aan hun arbeidsorganisatie in plaats van de banden met de arbeidsmarkt volledig door te snijden, kunnen de negatieve gevolgen zowel op individueel als op collectief niveau beperkt worden.

Om de korte én de langere termijneffecten van de crisis op te vangen, vooral in termen van behoud van werkgelegenheid, denken de vakcentrales daarom aan de volgende maatregelen.

Vervolg Werktijdverkorting/deeltijd-WW

Als vervolg op de regeling voor werktijdverkorting is er behoefte aan een nieuwe regeling voor het overbruggen van een tijdelijke teruggang bij bedrijven die op iets langere termijn wel weer een goed perspectief hebben. Dat kan een nieuwe, verlengde versie van de wtv zijn, of een vorm van deeltijd-WW. Voorkomen moet worden dat de gevolgen van de crisis afgewenteld worden op een relatief beperkte groep werknemers. Gedeeltelijke werkloosheid voor een bepaalde groep, met behoud van een deel van het dienstverband, is beter dan volledige werkloosheid voor een kleinere groep.

Deze regeling moet per locatie kunnen worden toegepast, zodat flexwerkers, schoonmakers, etc. niet buiten de boot vallen. De sociale partners kunnen per sector of bedrijf afspraken maken over aanvullingen, tijdelijkheid en herstel van het oorspronkelijke dienstverband.

Instemming van de vakbond is in de ogen van FNV, CNV en MHP hoe dan ook een absolute voorwaarde voor het toepassen van deze maatregel.

Pools

Er zijn naast de werktijdverkorting maatregelen nodig die niet per definitie uitgaan van de veronderstelling dat personeel tijdelijk even niet meer nodig is, maar al snel weer wel. Voor tekortsectoren staan FNV, CNV en MHP een aanpak voor met pools, die kunnen zorgen dat vakmensen die op de arbeidsmarkt wel gewild zijn, maar desondanks ontslagen worden en niet een nieuw dienstverband krijgen aangeboden, behouden blijven voor de sector/het vak. De overheid moet het tot stand komen van deze pools faciliteren, door financiering en door het mogelijk te maken de WW-uitkering van de betrokken werknemers in te brengen (cederen van de uitkering). Deelname aan een pool is gekoppeld aan het WW-recht, en duurt dus ook niet langer dan dat recht. Met dergelijke landelijk geldende regels is het vervolgens aan de sectoren om te bezien of en hoe een pool een rol kan vervullen.

Mobiliteitscentra

Voor de groep die ontslagen wordt staat een inzet van-werk-naar-werk voorop. Aanvullend op wat in sectoren daaraan gedaan kan worden, moeten mobiliteitscentra in een publiek-private samenwerking verder invulling geven aan dit beleid. Dat betekent dat naast het Werkbedrijf ook uitzendbureaus een rol moeten spelen, als bemiddelaar, maar bijvoorbeeld ook door intercedenten te detacheren naar de centra. Verder moet optimaal aansluiting worden gezocht bij de sectoren. Tekorten, al dan niet tijdelijk, in de overheidssectoren, kunnen via tripartiete financiering gericht worden aangepakt. Nu al zijn de techniekdesks vanuit de metaalsector hiervan een goed voorbeeld, ook al laat de medewerking van de kant van de werkgevers te wensen over. Positief is vooral dat in de techniekdesks de financiering van scholing vanuit de sectorale fondsen snel en adequaat geregeld kan worden. Scholing is zowel bij de echte korte termijnmaatregelen als bij die gericht op de 'tweede fase' een cruciaal element, voor alle categorieën werknemers. FNV, CNV en MHP pleiten ervoor om tijdens scholing de werknemer niet te belasten met een sollicitatieplicht.

Samenwerking sociale partners-gemeentes

Gestreefd moet worden naar regionale afspraken tussen gemeenten en sociale partners over een aanpak die past bij de regio. Gemeenten hebben belang bij groeikansen in hun regio en bij het voorkomen van langdurige werkloosheid en daarmee instroom in de Bijstand. De bereidheid is aanwezig bij gemeenten om gebruik te maken van het overschot in de reïntegratiemiddelen die zij ter beschikking hebben. De vakcentrales willen benadrukken dat het voorrang geven aan werk-naar-werk niet betekent dat het beleid gericht op reïntegratie van groepen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt daaronder moet lijden, zoals Wajongers en WSW'ers.

Individuele Reïntegratie Overeenkomsten vanaf dag 1

FNV, CNV en MHP vinden het belangrijk werklozen zelf maximaal invloed te geven op het verbeteren van hun positie. In de huidige praktijk komen middelen voor reïntegratie pas na verloop van tijd beschikbaar, omdat verondersteld wordt dat mensen zich in eerste instantie zelf kunnen redden op de arbeidsmarkt. In de huidige situatie is dat natuurlijk niet het geval. Daarom stellen de vakcentrales voor werklozen vanaf de eerste dag van werkloosheid de beschikking te geven over een individueel budget voor reïntegratie, in de vorm van een IRO (Individuele Reïntegratie Overeenkomst).

Scholen op voorraad

Niet iedereen zal snel weer opnieuw werk vinden, ook niet na een scholing voor een gewild beroep. Maar over enkele jaren liggen de kansen weer heel anders en loopt Nederland, als we niet uitkijken, weer keihard tegen problemen aan op de arbeidsmarkt. De onderwijssector verwacht bijvoorbeeld dat er in 2020 ongeveer 30.000 leerkrachten te weinig beschikbaar zijn en in de metaal wordt het structurele tekort aan gekwalificeerde arbeidskrachten zelfs becijferd op 70.000. Ook in de gezondheidszorg dreigt een groot tekort, met alle gevolgen van dien voor de kwaliteit van de geleverde zorg. Maar ook andere sectoren, zoals de bouw, de maritieme sector en de horeca verwachten tekorten in het aanbod van gekwalificeerd personeel. Daarom moet nu de keus gemaakt worden een groep werknemers te scholen voor die beroepen waarvan we weten dat er over enkele jaren tekorten in het aanbod dreigen. Voor de hele groep zou een collectieve baangarantie moeten worden afgesproken, die ook voor individuele deelnemers zoveel mogelijk garanties biedt. De financiering van zowel opleiding als inkomen moet gegarandeerd zijn, evenals de benodigde stageplekken. Een dergelijke aanpak met een langere adem betekent dat de regels over korte termijnverplichtingen en over de beperkingen voor het niveau en de duur van scholing bij deze groep werklozen moeten worden losgelaten. Ook herintreders en langdurig werklozen dienen hier nadrukkelijk voor in aanmerking te komen.

Verbetering positie flexwerkers

De gevolgen van de crisis komen onevenredig terecht op de schouders van flexwerkers. Zij worden het eerst de laan uitgestuurd. Bovendien maakt de crisis duidelijk dat de flexibele schil in veel bedrijven de laatste jaren tot buitensporige proporties is uitgegroeid ten opzichte van het vaste personeel. FNV, CNV en MHP zetten erop in deze situatie via het cao-overleg recht te trekken. Op korte termijn moet gezorgd worden voor sterk verbeterde scholingsmogelijkheden voor flexwerkers, in aanvulling op wat nu al kan op grond van de uitzend-cao. Het concurrentiebeding moet voor flexwerkers met voorrang worden afgeschaft. FNV, CNV en MHP stellen het concurrentiebeding overigens fundamenteel ter discussie, omdat dit de arbeidsmobiliteit ernstig kan belemmeren. Een relatiebeding biedt een redelijker alternatief.

Verbetering positie zzp'ers

Ook zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) lopen het risico getroffen te worden door de economische terugslag. Tot op zekere hoogte gaat het hier om een ondernemersrisico, maar de overheid kan via gerichte maatregelen wel zorgen dat de gevolgen binnen proporties blijven. Concreet stellen de vakcentrales voor dat de urennorm van 1225 uur voor het in aanmerking komen voor de fiscale zelfstandigenaftrek, de startersaftrek en de MKB-winstvrijstelling, naar rato verlaagd wordt voor zzp'ers die minder uren werken. Ook de eis dat een zzp'er minstens drie opdrachtgevers moet hebben in een jaar zit de zelfstandigen op dit moment in de weg, en zou tijdelijk moeten komen te vervallen. Daarnaast moet scholing door zelfstandigen gestimuleerd worden door de oorspronkelijke regeling voor scholingsaftrek in ere te herstellen. Zelfstandigen kunnen dan weer 80% van de kosten voor aftrek in aanmerking brengen.

Gezien de situatie waarin zzp'ers door de kredietcrisis terecht kunnen komen, vragen de vakcentrales opnieuw dringend aandacht voor de pensioenproblematiek bij deze categorie werkenden.

Scholing voor jongeren

Tegen de achtergrond van de (tijdelijk) oplopende jeugdwerkloosheid is beleid gericht op het optimaal scholen van jongeren van extra groot belang. Schooluitval moet actief bestreden worden. Extra investeringen zijn nu noodzakelijk in het 'opscholen' van jongeren die in 2009/2010 de arbeidsmarkt zouden gaan betreden, zodat ze iets langer onderwijs blijven volgen en niet als werkloze schoolverlater de arbeidsmarkt opgaan. Zij zullen inkomsten derven door de beperkte kansen op de arbeidsmarkt, maar kunnen de kansen voor de verdere toekomst vergroten. Schoolverlaters die geen werk kunnen vinden, zouden voor een aangepast collegegeld in aanmerking moeten komen.

Kinderopvang en brede scholen

Door gebrek aan kapitaal stagneren de investeringen in nieuwe locaties voor kinderopvang, en voor naschoolse opvang/brede scholen. Dit betekent lange wachtlijsten voor de ouders die gebruik moeten maken van de opvang. Hierdoor wordt de arbeidsdeelname ontmoedigd. Er is veel behoefte aan goede panden met een buitenruimte geschikt voor de opvang van kleine kinderen. Ook de buitenschoolse opvang kampt met gebrek aan goede voorzieningen. Zeker als het gaat om voorzieningen rond de school. In Nederland zijn nog te weinig brede scholen, terwijl hier veel behoefte aan is. Het aantal brede scholen per gemeente is afhankelijk van het beleid dat in een gemeente wordt gevoerd. Schoolgebouwen zijn in veel gevallen niet goed uitgerust om verschillende functies te vervullen en zijn vaak verouderd. De vakcentrales pleiten voor extra investeringen door gemeenten in nieuwe scholen of aanpassing van bestaande schoolgebouwen waardoor deze gebouwen een multifunctioneel karakter krijgen. Gemeenten met veel vraag dienen geplande investeringen naar voren te halen en met korte procedures ouders een oplossing te bieden om arbeid en zorg voor kinderen beter te kunnen combineren.

Stimulering van de economie

FNV, CNV en MHP vinden het onbestaanbaar dat de Nederlandse regering het wel als zijn taak ziet de financiële sector te ondersteunen, maar de verdere economie aan zijn lot over wil laten. Deze houding steekt schril af bij die van de omringende landen. Er is op korte termijn een gericht pakket van economische stimuleringsmaatregelen nodig, vooral voor die sectoren die bovenmatig de gevolgen van de crisis ondervinden. In Europees verband is een injectie ter grootte van 1,5% BBP afgesproken, wat voor Nederland neerkomt op € 9,3 miljard. Een belangrijke randvoorwaarde voor dit pakket is dat het in het teken staat van de duurzaamheid, en zo een bijdrage levert aan andere problemen die op ons afkomen, zoals de klimaatcrisis en de vergrijzing. Dit leidt tot het volgende pakket, dat nadrukkelijk niet bedoeld is als uitputtende opsomming.

Kenniseconomie

Investeringen in het onderwijs zijn nodig om de kenniseconomie te laten draaien. Nederland lijkt dat nog steeds niet te beseffen, gezien het feit dat wij structureel achterblijven bij andere landen. Dit is het moment voor een inhaalslag. Investeringen in het onderwijs geven ook op langere termijn een hoog rendement.

Een deel van de leerlingen in het vmbo heeft behoefte aan praktijkgericht onderwijs, terwijl er door de vervangingsvraag veel vraag is naar technisch geschoold personeel. We stellen voor om een deel van het vmbo op korte termijn om te vormen naar praktijkgerichte vakscholen.

In delen van het onderwijs bestaat een grote vervangingsvraag naar personeel. Gezien de grote vraag op de middellange termijn, is het van belang om nu al te scholen op voorraad als een geschikt middel om vraag en aanbod op elkaar te laten aansluiten. Ook is het van belang om de studiefaciliteiten zo uit te breiden dat het voor scholieren en studenten eenvoudiger en beter toegankelijk wordt gemaakt om door te leren op een hoger opleidingsniveau. Om het vakgebied bij te houden en/of makkelijker te kunnen overstappen naar vakken waar meer vraag naar is, is het van belang om docenten bij te scholen onder werktijd. Ook voor nieuwe leermiddelen en het onderhoud van gebouwen kunnen tijdelijk extra investeringen worden ingezet. Alle scholen van draadloze netwerken voorzien zou bijvoorbeeld de onderwijsmogelijkheden fors verruimen.

Tijdelijke verhoging WBSO in 2009 en 2010

De Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk is bedoeld om innovatie in bedrijven te stimuleren. Er zijn aanwijzingen dat investeringen in kennis en innovatie door het bedrijfsleven door de crisis teruglopen. Binnen de WBSO dienen de aftrek S&O voor zelfstandige ondernemers en de extra tegemoetkoming voor startende ondernemers te worden verruimd. De WBSO is nu sterk gericht op technisch onderzoek en dient te worden verbreed naar andere terreinen, zoals sociale innovatie.

Stimulering schonere productie

Door een gericht subsidiebeleid kan de overheid zorgen dat investeringen in een schonere productie op korte termijn tot uitvoering worden gebracht. Het gevaar dreigt dat dergelijke investeringen in de huidige omstandigheden vooruit worden geschoven, terwijl hier op korte termijn milieuwinst valt te boeken.

Stimuleringspremie energiebesparing 500.000 woningen

FNV, CNV en MHP willen een substantiële stimuleringspremie van minimaal € 1000 per woning voor corporaties en woningeigenaren die energiebesparende maatregelen nemen om de woning minimaal met twee energielabels te verbeteren. In aanvulling op de stimuleringspremie moet gratis persoonlijk advies georganiseerd worden voor bewoners over energiebesparing en mogelijkheid voor een laagrentende lening door gemeenten.

Wind op zee

Om groene werkgelegenheid te stimuleren, stellen de vakcentrales voor om geplande investeringen in windenergie op zee naar voren te halen en deze te verdubbelen tot 900 MW in deze kabinetsperiode. Wind op zee vereist nieuwe technologie en kennis van bouwen in zee, met belangrijke werkgelegenheidsaspecten voor toeleverende bedrijven en kennisinstellingen. Nederland kan een belangrijke speler worden op dit gebied, ook met het oog op toenemende buitenlandse vraag naar deze duurzame techniek en kennis.

Groen btw-tarief

Om milieuvriendelijke en duurzame consumptie te stimuleren, is het van belang om een groen btw-tarief in te voeren voor energiezuinige producten en diensten. Hierbij valt te denken aan zonneboilers, zonnepanelen, energiezuinige elektrische apparaten, de nieuwste generatie HR-ketels, isolatiematerialen, milieuvriendelijke bouwmaterialen, schone voertuigen op elektriciteit, led lampen, vleesvervangende producten en producten met een algemeen erkend keurmerk, het isoleren van gebouwen, energieadviezen, openbaar vervoer, goederenvervoer per trein, binnenscheepvaart, deelauto's en diensten gericht op geluidsisolatie en sanering van vervuilde grond.

Sloopregeling oude CV-ketels

FNV, CNV en MHP stellen voor te komen tot een sloopregeling voor oude cv-ketels: een substantiële subsidie bedoeld voor woningeigenaren en corporaties die een CV-ketel van 10 jaar of ouder vervangen door een HR-ketel. De technische levensduur van CV-ketels is veelal langer, terwijl vervanging door HR-ketels met het oog op energiebesparing van groot belang is. Bovendien betekent dit een stimulans voor de werkgelegenheid in de installatiebranche en de toeleveranciers.

Tijdelijk fiscaal faciliteren onderhoud woningen

De woningbouw is enorm teruggelopen, dit geldt ook voor het onderhoud van woningen. Om de bouwsector op gang te krijgen wordt voorgesteld om de btw op onderhoud van woningen in 2009 en 2010 tijdelijk te verlagen van 19 naar 6%.

Ook de woningcorporaties kunnen hier op korte termijn een slag mee maken.

Een alternatief kan zijn om groot onderhoud aan woningen tijdelijk fiscaal aftrekbaar te maken, zoals ook in de jaren 1983, 1984 en 1985 is gebeurd.

Glasvezel

De meest gebruikte technologie voor breedband internettoegang internationaal is DSL, gevolgd door kabel. Het dataverkeer in onze maatschappij wordt echter steeds veeleisender. Dat vraagt om een nieuw communicatienetwerk, waarmee steeds meer diensten elektronisch kunnen worden aangeboden. Breedbandglasvezel biedt daarvoor een oplossing. De capaciteit kan bijna onbeperkt vergroot worden en dat maakt glasvezel voor tientallen jaren toekomstvast, waarmee Nederland weer jarenlang een koppositie in de ICT-economie kan innemen. FNV, CNV en MHP pleiten ervoor om het glasvezelnetwerk sneller (voor 2015) uit te rollen in heel Nederland.

Investerings in infrastructuur naar voren halen

Om de bouwsector van een broodnodige stimulans te voorzien, en tegelijk te investeren in toegankelijkheid en bereikbaarheid, moeten investeringen in de infrastructuur in de tijd naar voren gehaald worden. Dan gaat het om wegen en bruggen en dergelijke, maar ook om de vaarwegen en het spoor.

De mobiliteit op het spoor neemt de komende periode sterk toe. Spoorvervoer levert een belangrijke bijdrage aan de bereikbaarheid van Nederland en de steden. Een goed spoorstelsel maakt Nederland ook een aantrekkelijke vestigingsplaats voor internationale bedrijven. Dat blijkt bijvoorbeeld bij de mainports Schiphol en Rijnmond.

De spoorinfrastructuur dient hierop te worden aangepast, met daarbij een nieuw beveiligingssysteem. Dit betekent dat binnen vier jaar alle baanvakken op orde moeten zijn.

Verbeteren regionaal en lokaal OV

Provincies en gemeenten dienen de opbrengst van energiebedrijven onder meer in te zetten voor de verbetering van openbaar vervoer en het bouwen van nieuwe stations op nieuwbouwlocaties. De bestaande plannen van regio's met knooppunten moeten versneld worden uitgevoerd.

Nationale Hypotheek Garantie omhoog

Voor het vertrouwen van huizenkopers en financiers moet de landelijke grens voor de Nationale Hypotheek Garantie worden verhoogd van € 265.000,- naar € 350.000,-. De huidige regeling is niet toereikend voor veel woningen in grote delen van het land. Een

hypotheek met NHG is voor de huizenkoper veilig en goedkoper en wordt door hypotheekaanbieders zonder enige terughoudendheid verstrekt.

De kosten van het waarborgfonds dat aan de NHG is verbonden – en waar nu ruim 500 miljoen in zit – worden door de huizenkopers zelf opgebracht via de borgstellingprovisie die 0,45% bedraagt van de hypotheeksom. Als achtervang voor het waarborgfonds treden de gemeenten en het Rijk op. De woonlastenfaciliteit voor mensen die NHG op hun hypotheek hebben en die buiten hun schuld (bijvoorbeeld door werkloosheid) in betalingsproblemen komen, dient per direct effectief te zijn.

Koopkrachtbehoud

Voor het consumentenvertrouwen is het van belang dat koopkracht tenminste wordt behouden, waar de overheid (inclusief de gemeenten) primair verantwoordelijk voor is. Dit geldt voor alle inkomenscategorieën. Lagere inkomens zetten in het algemeen een groot deel van hun koopkracht direct om in consumptieve bestedingen. Voor de consumptie van duurzame goederen is het daarnaast vooral van belang dat de middengroepen en hogere inkomenscategorieën voldoende consumentenvertrouwen hebben en niet een groter deel van het inkomen opzij leggen door te sparen voor onzekere perioden. De centrale overheid moet in overleg met decentrale overheden haar rol nemen om de verhoging van lokale lasten tegen te gaan of te beperken. Daarnaast is specifiek beleid nodig gericht op de koopkracht van uitkeringsgerechtigden.

Een verhoging van de arbeidskorting (EITC) levert zowel koopkrachtondersteuning voor werkenden op, als een bijdrage aan de arbeidsdeelname.

Koopkracht en pensioenen

Dankzij de afspraken in het laatstgehouden najaarsoverleg is de gemiddelde koopkracht in 2009 goed op peil gebleven, waardoor de consumentenuitgaven in Nederland niet zo erg onder druk staan als in andere landen. Het is van groot belang te zorgen dat dat zo blijft. De vakcentrales pleiten ervoor dat de koopkracht van ouderen zo goed mogelijk wordt ondersteund. Daarom moet de overheid via het AOW-deel in de oudedagsvoorziening, in combinatie met verruiming van fiscale toeslagen, zorgen dat ook de koopkracht van ouderen op peil blijft. De vakcentrales stellen voor in ieder geval de AOW-toeslag de komende drie jaar te verhogen. Ook de ziektekostenpremies voor gepensioneerden moeten worden verlaagd.

Maatwerk hersteltermijn pensioenfondsen

Wat de pensioenfondsen zelf kunnen doen voor het op peil houden van de pensioenen, zal erg verschillen van fonds tot fonds. De fondsen zijn zwaar getroffen door zowel de gedaalde rendementen als de lage rente. Door de nieuwe regels die gelden voor het doorrekenen van de lage rente op lange termijn lijkt de situatie overigens een stuk slechter dan hij bij de oude regels geweest zou zijn; we rekenen onszelf arm. Maar dat neemt niet weg dat veel fondsen een probleem hebben met de dekkingsgraad. Het Financieel Toetsingskader (FTK) schrijft voor dat pensioenfondsen een herstelplan indienen om te komen tot herstel van de dekkingsgraad tot minimaal 105% in 3 jaar. Het is nu al duidelijk dat een aantal fondsen niet in staat zal zijn om te komen tot het herstel in deze korte termijn zonder drastische maatregelen te nemen die de hoogte van de opgebouwde pensioenen kunnen aantasten of premies zeer fors te verhogen. Om dergelijke onnodig drastische maatregelen te voorkomen stellen de vakcentrales voor om maatwerk toe te passen met betrekking tot de herstelperiode om zodoende ons unieke en sterke pensioenstelsel door de crisis heen te loodsen. Dit betekent dat per fonds door de toezichthouder zal worden bekeken welke herstelperiode van

toepassing wordt. Gezien de inmiddels opgedane ervaringen zou het goed zijn het FTK op afzienbare termijn te evalueren.

Uitgeven index linked bonds

Om de risico's voor pensioenfondsen te beperken is het van belang dat de overheid *index linked bonds* uitgeeft. Om aan de verplichtingen te kunnen voldoen en te kunnen indexeren, hebben pensioenfondsen behoefte aan beleggingsmogelijkheden met een laag risicoprofiel die het inflatierisico afdekken. Obligaties die voor inflatie worden gecorrigeerd zijn nog in beperkte mate beschikbaar. De overheid kan een bijdrage leveren aan de stabiliteit van het pensioenstelsel en de zekerheid voor deelnemers door het uitgeven van *index linked bonds*.

Deblokkeren spaarloon

Cruciaal voor de verdere economische ontwikkelingen is het consumentenvertrouwen. In korte tijd is dat behoorlijk gedaald. Een deel van de spaargelden van veel werknemers staat geblokkeerd op een rekening voor spaarloon. In totaal gaat het naar schatting om 4 miljard euro. Op het moment dat de bestedingen door consumenten daadwerkelijk onderuit gaan, zou bezien moeten worden of de spaarloontegoeden eenmalig gedeblokkeerd kunnen worden. De overheid zou dit in beginsel mogelijk moeten maken, waarna op decentraal niveau door de sociale partners bekeken kan worden of dit mogelijk en wenselijk is, gezien de positie van de spaarfondsen.

Aanpak van de financiële sector

Zowel op de korte als op de lange termijn vraagt de situatie in de financiële sector om gericht ingrijpen van de overheid.

Op de korte termijn moet gezorgd worden dat de banken onnodige barrières voor kredieten opheffen. Investerings moeten natuurlijk verantwoord zijn, maar de banken wentelen nu de problemen die zij zelf veroorzaakt hebben in het recente verleden af op het bedrijfsleven. En bijvoorbeeld ook op ziekenhuizen en andere zorginstellingen. Bouwplannen die kant en klaar liggen worden op het laatste moment onmogelijk gemaakt omdat de kredieten niet loskomen. De overheid kan via de deelnemingen in banken ander gedrag afdwingen, en daarnaast garanties afgeven voor kredieten.

Op de langere termijn gaat het om het herstructureren van de financiële sector als zodanig. De uitwassen in de financiële sector die de kredietcrisis hebben veroorzaakt, moeten voor eens en voor altijd uit het systeem verdwijnen. Transparantie van allerlei financiële producten is daarbij van essentieel belang. Verdergaat het om een beter risicobeheer over de hele linie en het aan banden leggen van topbeloningen en perverse bonussen. Het bestaande systeem bevordert het nemen van onverantwoorde risico's, omdat dat leidt tot forse beloningen gekoppeld aan het korte termijneffect. Aan de vaak negatieve gevolgen op de langere termijn wordt daarbij voorbij gegaan.

Een ander aspect van onverantwoorde risico's is dat het (internationale) toezicht ernstig tekortschiet. Op allerlei financiële instellingen, zoals hedge funds, vindt geen gestructureerd toezicht plaats. Nationale toezichthouders kunnen de geldstromen met een steeds internationaler karakter op geen enkele manier bijhouden, en effectief toezicht op Europese en wereldschaal ontbreekt zelfs volledig. Daarom moeten zowel vanuit de EU als wereldwijd

een adequate vorm van toezicht worden opgetuigd, met de bijbehorende competenties, regels en sancties.

Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor de kredietbeoordelaars. Kredietwaardigheid van financiële instellingen is in het recente verleden toegekend op basis van slechte kennis van de verhandelde producten en de bijbehorende risico's. Maar problematischer nog is dat de kredietbeoordelaars zelf volledig onderdeel waren (en zijn) van het financiële systeem. Daarom pleiten FNV, CNV en MHP voor onafhankelijke en niet-commerciële *rating agencies*.

In de sfeer van beleggingen is een groot probleem dat het korte termijn-belang van de aandeelhouders teveel voorgaat boven het langere termijnbelang van de onderneming en de werknemers. Bijzonder kwalijk is daarbij soms de rol van private equity en hedge funds. Er zijn diverse voorbeelden van bedrijven die opgekocht werden, en korte tijd later volgehangen met schulden weer doorverkocht. Het verwerpelijke gedrag van sommige private equity-fondsen moet bestreden worden door het beperken van de aftrekmogelijkheden voor vreemd vermogen, zodat de verhouding tussen eigen en vreemd kapitaal in een onderneming verbetert.

Bovenstaande onderwerpen spelen voor een groot deel ook in andere ondernemingen dan financiële instellingen. Ook daar spelen belonings- en bonussystemen een grote rol. Om te zorgen dat de korte en de langere termijn-belangen beter tegen elkaar worden afgewogen, en in het bijzonder om de positie van werknemers beter te waarborgen, moet gezorgd worden voor evenwicht tussen de verschillende belangen in het besturen van ondernemingen (*corporate governance*). FNV, CNV en MHP willen de mogelijkheid bezien om de beloning van topbestuurders mede afhankelijk te maken van de resultaten die ze boeken om werknemers van-werk-naar werk te begeleiden en werkgelegenheid vast te houden.

Toekomstgericht beleid

Om zich beter te wapenen voor de situatie na normalisatie van de economische omstandigheden, moet Nederland nu een gerichte verkenning starten naar (nieuwe) producten en diensten die in de nabije toekomst goede kansen bieden. Zodat op tijd begonnen kan worden met het ontwikkelen van deze kansrijke initiatieven, en gezorgd kan worden voor een beroepsbevolking met de juiste kwalificaties. Het is met andere woorden tijd voor een nieuwe commissie-Wagner. De vakcentrales zijn uiteraard graag bereid mee te denken over de juiste bemensing van een dergelijke commissie.

Financiën

De vakcentrales achten het zeer onverstandig en zelfs gevaarlijk om in de fase waarin de gevolgen van de kredietcrisis voor de reële economie groter blijken dan eerder verwacht, een discussie te voeren over bezuinigingen. Het effect daarvan zal immers zijn dat het vertrouwen van huishoudens verder wordt ondermijnd. De staatsschuld loopt momenteel sterk op door de interventies van de overheid in de financiële sector. Het geleidelijk afbouwen van deze interventies zal de staatsschuld naar verwachting verminderen. Er is dan ook geen reden om de huidige kredietcrisis te misbruiken voor bezuinigingen die werkenden, gepensioneerden en uitkeringsgerechtigden zullen treffen.

We moeten voorkomen dat de crisis zich verdiept. Daarom is het onverstandig te bezuinigen op de sociale zekerheid als de uitgavenkaders worden overschreden. Het werkloosheidscijfer dient vrij te kunnen bewegen als automatische stabilisator. De regelingen zijn juist bedoeld voor zekerheid in slechtere tijden en niet om bij een economische crisis sociale onzekerheid te creëren. Bovendien zijn sociale partners jarenlang gedwongen teveel ww-premie af te dragen. Het Algemeen Werkloosheidsfonds heeft een enorme overreserve, die een groter beroep op de middelen in dat fonds makkelijk kan opvangen. Anders dan vaak gesuggereerd wordt gaat het hier niet om overheidsgeld, maar om premiemiddelen.

In dit plan is vooral sprake van tijdelijke maatregelen, zoals het naar voren halen van al geplande investeringen. Het is onnodig en ongewenst als tijdelijke investeringen worden gefinancierd door structurele bezuinigingen. Structurele en/of negatieve gevolgen voor de omvang en de arbeidsvoorwaarden voor de collectieve sector moeten worden voorkomen. Voor de vakcentrales is het bovendien ongewenst als voordelen die ten goede komen aan het bedrijfsleven (en indirect de werkgelegenheid) worden afgewenteld op huishoudens. Voor de financiering van tijdelijke investeringen dient het bedrijfsleven in de toekomst zelf haar eigen bijdrage te leveren. Verder kunnen ook decentrale overheden hun bijdrage leveren aan het verminderen van de gevolgen van de crisis door tijdelijke investeringen te doen die mede worden gefinancierd uit de eveneens tijdelijke opbrengst van energiebedrijven.

Voor het versterken van de economie is het Fonds Economische Structuurversterking in het leven geroepen. Dit FES-fonds wordt gevuld met de aardgasbaten, en is bij uitstek bedoeld voor niet-structurele uitgaven zoals in dit plan van de drie vakcentrales. Zoals gezegd vinden de vakcentrales dat gezien de situatie op dit moment niet strikt vastgehouden moet worden aan de begrotingsregels.

Tot slot

Uit internationale vergelijkingen blijkt dat de Nederlandse overheden te zuinig en te traag reageren op de economische crisis. Hierdoor zijn al waardevolle maanden verspeeld. Snel handelen is nu geboden om te voorkomen dat de recessie zich verdiept en verlengt. Dit biedt vertrouwen aan huishoudens die met toenemende risico's door de interventies in de financiële sector worden geconfronteerd. Met het *Sociale en Groene Investeringsplan* presenteren FNV, CNV en MHP voorstellen die zijn gericht op arbeidsdeelname, de kenniseconomie en duurzaamheid. Hiermee worden investeringen om de crisis op de korte termijn te bestrijden gericht op de noodzakelijke economische hervormingen voor de lange termijn.

Een stimuleringspakket is nodig om de gevolgen van de kredietcrisis op de reële economie te beperken, maar is niet voldoende om te voorkomen dat een dergelijke crisis zich in de toekomst weer zal voordoen. De vakcentrales vragen daarom ook om een fundamentele herbezinning op de inrichting van de economie. Het politieke debat hierover is nog nauwelijks gevoerd. Nu is het moment om fundamentele veranderingen aan te brengen in het systeem, zodat een echt duurzame, evenwichtige economische ordening kan worden vormgegeven.